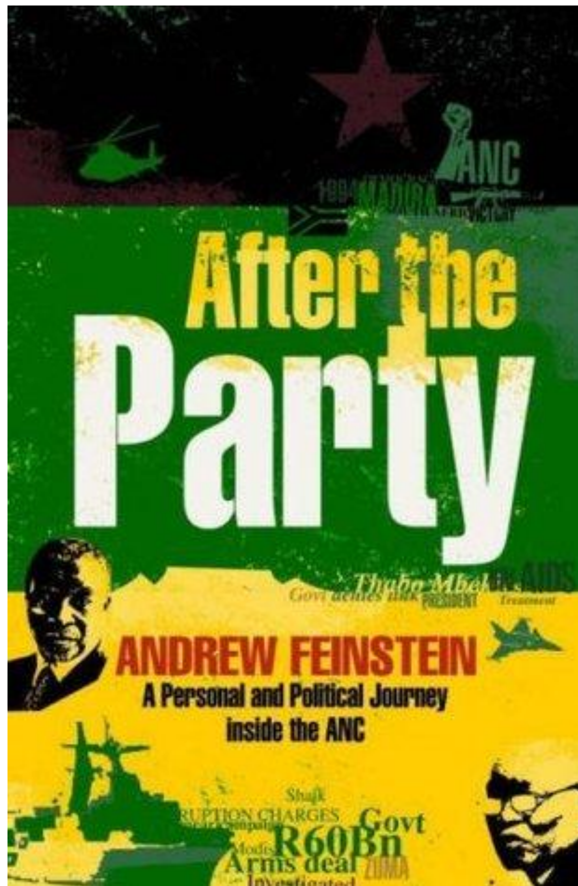

After the Party
Andrew Feinstein

Hardcover, First, 287 pages
Published 2007 by Jonathan Ball Publishers
Original Title
After the Party
ISBN
1868422623 (ISBN13: 9781868422623)
Edition Language
English

Smeer die handel!

Naar schatting een derde van alle corruptie in de wereld heeft betrekking op wapenhandel. Daarmee is de defensiesector, na grote infrastructurele werken, de meest corruptiegevoelige sector ter wereld. Vooral voor derdewereldlanden is dat funest. Er wordt nu eenmaal meer geschoven bij wapenaankopen dan bij, bijvoorbeeld, de aankoop van nieuw ziekenhuismeubilair. Dus waarvoor kiest een regeringsfunctionaris in een land met niet al te veel controle?

Andrew Feinstein

In Groot-Brittannië wordt al jaren geprobeerd om het grootste defensiebedrijf van Europa, BAe Systems (voorheen British Aerospace) te vervolgen voor omkoping in Tanzania, Tsjechië, Roemenië en Zuid-Afrika. Op dit moment ligt de zaak bij de *Serious Fraud Office*. Al eerder werd een poging gedaan om BAe voor de rechter te krijgen. Toen zouden Saoedische prinsen grote sommen geld hebben ontvangen in ruil voor bemiddeling bij een megadefensieorder. Toni Blair greep persoonlijk in om het onderzoek te verbieden, omdat de Britse nationale veiligheid in het geding zou zijn. Het Saoedische vorstenhuis had namelijk laten weten dat bij vervolging de Britten niet meer hoefden te rekenen op uitwisseling van informatie over mogelijke terroristen. En ook niet op vervolgorders voor de wapenindustrie. Over dat laatste sprak Blair niet en de Britse minister van Buitenlandse Zaken sprak dramatisch over "bloed in de straten van Londen" als Justitie zou doorgaan met het onderzoek. Zo werden BAe Systems en de Saoedische prinsen boven de wet geplaatst.

In Nederland werd defensiecorruptie dit jaar weer actueel toen de Chileense justitie twee officieren in staat van beschuldiging stelde in verband met de aanschaf van tweedehands Leopard tanks van het Nederlandse leger. Nederland verkocht deze in 1998 aan Joep van den Nieuwenhuyzen, waarna Joep ze doorverkocht aan Chili. Een handige constructie, omdat het officiële Nederlandse wapenexportbeleid op dat moment de handel met Chili verbood. RDM verklaarde al in 2005 dat het 1,6 miljoen dollar had overgemaakt naar een stichting van wijlen Pinochet. Justitie in Nederland zegt de zaak niet te kunnen onderzoeken, omdat pas sinds 2001 een wet van kracht is die vervolging van omkoping in het buitenland mogelijk maakt. Overigens hebben de door Van den Nieuwenhuyzen gelegde contacten Nederland geen windeieren gelegd. Sindsdien verkocht Defensie onder meer tweedehands fregatten, raketten en F16's aan Chili.

Zelden is de funeste werking van corruptie zo pijnlijk aan het licht gekomen als in Zuid-Afrika. Dat is mede te danken aan Andrew Feinstein, hoofd van de financiele controlecommissie van het eerste democratische parlement na de Apartheid. Hij schreef een boek* over zijn onderzoek naar de omkoping van hoge ANC-ers door de defensie-industrie. Zuid-Afrika kocht eind jaren negentig Britse gevechtsvliegtuigen, Duitse marineschepen en Franse militaire elektronica waarvoor enorme bedragen aan steekpenningen geschoven zijn. De Campagne tegen Wapenhandel sprak met Feinstein over corruptie, verwevenheid van defensie en overheid, en de gevolgen voor arme landen.

Meneer Feinstein, als er zoveel corruptie is in de wapenindustrie, waarom komt daarvan dan zo weinig aan het licht? En hoe komt het dat over de corruptiezaak in Zuid-Afrika wel relatief veel bekend is geworden?

Feinstein: "Dat over de corruptie in Zuid-Afrika zoveel bekend is geworden, komt door een combinatie van twee factoren. Na de apartheid ontstond onder Mandela een heel open democratie en actieve, onderzoeksgerichte media. Toen de eerste informatie over corruptie ons als parlementariërs bereikte, hebben we dat meteen naar buiten gebracht. En de media hebben er voor gezorgd dat de zaak in de

publieke aandacht bleef door hun eigen onderzoeksbronnen aan te boren. Het was een uniek moment in de geschiedenis. Helaas was dat mede door deze corruptiezaak na vier jaar voorbij. Het parlementaire onderzoekscomité werd feitelijk door de zaak vernietigd en is nu alleen nog maar een stempelfabriek voor ANC-beleid. Controversiële kwesties bereiken het parlement vaak niet eens meer.

Waarom er niet meer informatie over defensiecorruptie aan het licht komt? Waarschijnlijk omdat de omvang van defensiecontracten enorm is. Het gaat om gigantische bedragen terwijl maar een handjevol mensen bij de beslissing betrokken is. Maar de belangrijkste reden is dat iedereen zich kan verstoppen achter het rookgordijn van nationale veiligheid. Dat is een toverspreuk, daarmee kan elk onderzoek worden tegengehouden."

Het verhaal van de corruptiezaak in Zuid-Afrika is in feite heel tragisch. Iedereen begon zo hoopvol na de apartheid. Wie is er volgens u schuldig? De wapenindustrie die inspeelde op de hebzucht van de politici? Of de politici die na de zware apartheidsjaren nu een kans zagen om te profiteren?

Feinstein: "Ze zijn beiden schuldig. De Zuid-Afrikaanse defensieminister in het eerste ANC-parlement, Joe Modise, voormalig hoofd van de gewapende vleugel van het ANC, stond al tijdens de Apartheid bekend als corrupt. Tijdens de ballingschap van het ANC stuurde hij guerrilla's naar Zuid-Afrika om met gevaar voor eigen leven dure kleren voor hem te kopen in Johannesburg. De wapenindustrie intussen, vooral de Europese wapenindustrie, legde al begin jaren negentig contact met mensen die zij als sleutelfiguren in een toekomstig vrij Zuid-Afrika beschouwden. Toen ik als facilitator betrokken was bij de onderhandelingen voor de eerste vrije verkiezingen gingen daar geruchten over mensen van Franse, Duitse en Britse wapenbedrijven die op bezoek gingen bij Joe Modise en Tabo Mbeki, om met hen over onze toekomstige defensiebehoeften te praten. Er bestaat geen twijfel over dat de wapenindustrie 'jaagt' op jonge democratieën. Men zoekt voortdurend nieuwe markten en Zuid-Afrika was veelbelovend. Omdat er zo lang een wapenembargo tegen ons had bestaan veronderstelden ze dat we bereid zouden zijn om flink te investeren. En ze veronderstelden ook, terecht zoals bleek, dat we heel naïef waren over de werkwijze van internationale defensiebedrijven. Daar kwam nog bij dat toen Mbeki het presidentschap van ANC en Zuid-Afrika overnam van Mandela, de aard van onze democratie veranderde. Het werd allemaal erg gesloten, niemand behalve een kleine groep werd nog vertrouwd, informatie kwam nauwelijks meer naar buiten. Die houding kwam voort uit het ondergrondse ANC en was in die tijd heel logisch, immers, ANC-leden werden tot in Parijs vermoord. Maar het wantrouwen werd meegenomen naar de nieuwe democratie en creëerde een situatie waarin omkoping kon plaatsvinden."

Acht je het mogelijk dat het defensiebedrijf BAe veroordeeld gaat worden in de zaken die nu worden onderzocht?

Feinstein: "De Britse regering beschermt BAe. De samenwerkingsrelatie is zo hecht dat belangrijke BAe medewerkers pasjes hebben voor het ministerie van defensie en voor defensie-installaties alsof ze medewerkers van het ministerie zijn. En er is een constante personeelsuitwisseling, defensiemensen die bij de industrie gaan werken en industriemensen die bij het ministerie gaan werken. Een staatssecretaris van defensie onder Thatcher stapte vanuit de regering direct over naar het bestuur van BAe Systems. Toen Labour in 1997 aan de macht kwam, besloot de nieuwe staatssecretaris voor handel binnen enkele dagen om een omstreden exportvergunning voor wapens voor Indonesië te verlengen. Deze man was vlak voor de verkiezingen afgetreden als bestuurslid van BAe Systems. De relaties zijn ongelofelijk hecht, dus zodra BAe in de problemen komt zal de regering het beschermen. En als je zulke sterke bescherming geniet ontstaat er een sfeer van 'we kunnen alles maken.' Intussen probeert BAe Systems het publiek ervan te overtuigen dat ze hun beleid veranderen, dat ze een ethische bedrijfsvoering willen invoeren. Dat is een façade, ze doen nog steeds zaken zoals ze dat in Zuid-Afrika hebben gedaan, waar ze voor zover wij weten £ 160 miljoen aan steekpenningen hebben betaald."

Op een gegeven moment werden er in Groot-Brittannië vrijwillige richtlijnen ter bestrijding van corruptie in de wapenindustrie gepresenteerd. Commentatoren zeiden, dat als BAe die richtlijnen zou volgen, het meteen failliet zou gaan. Wat is jouw mening over die richtlijnen?

Feinstein: "Door alle schandalen kwam er een grote publieke druk op BAe. Het bedrijf heeft toen Lord Woolf ingehuurd, de hoogste Britse jurist – hij zou hoofd zijn van de Hoge Raad, als we die zouden hebben – voor £ 6000 per dag, om een commissie voor te zitten voor richtlijnen in de wapenindustrie. Hij werd ingehuurd op voorwaarde dat hij niet naar het verleden van BAe zou kijken, niet naar de misstappen die ze tot dan toe begaan hadden. Dat was volstrekt absurd, want hoe kan je aanbevelingen doen voor verbetering van de bedrijfsvoering als je niet weet hoe de bedrijfsvoering tot dan toe plaatsvond? Ik sprak met hem ten tijde van zijn onderzoek en zei dat ik het volstrekte tijdverspilling vond, zolang BAe geen schoon schip met het verleden wilde maken. En hij zei: 'Maar je moet je realiseren dat dit voor hun ernstige juridische consequenties zou kunnen hebben.' Maar dat is toch ook precies waar het allemaal om draait? Als je de wet hebt overtreden moet je de gevolgen dragen, dat is de allereerste stap. Maar zo zag Lord Woolf dat niet."

Ten tijde van de grote wapenaankoop was er in Zuid-Afrika juist een Parlementair Defensierapport verschenen waarin werd gesteld dat het land geen grote wapensystemen nodig had, omdat er geen sprake was van een serieuze interne en externe dreiging. Toch zijn die wapensystemen aangeschaft. Heeft dat invloed gehad op de defensiestrategie die Zuid-Afrika uiteindelijk is gaan voeren?

Feinstein: "Aan de ene kant niet, gelukkig. We zijn niet zo'n erg militaristisch land en we willen ons vooral bezighouden met vredesoperaties op ons continent. Maar daar hebben we helaas de verkeerde wapens voor. Neem bijvoorbeeld de 24 Britse gevechtsvliegtuigen die zijn aangeschaft. Je moet je realiseren dat onze luchtmacht had gezegd dat ze die toestellen alleen zouden nemen als ze er door de politici toe gedwongen zouden worden. Want ze

voldeden niet aan de technische eisen die de luchtmacht stelde en waren bovendien twee keer zo duur als de Italiaanse toestellen die de luchtmacht wel wilde hebben. Ze stonden niet op het verlanglijstje, maar ze werden toch gekocht. Het is het duurste contract dat ooit door Zuid-Afrika is aangegaan, en onze defensieminister Modise bepaalde voor het afsluiten van het contract dat prijs niet als selectiecriterium hoefde te worden meegewogen. Van de 24 toestellen die zijn aangeschaft zijn er nu nog maar zes operationeel, en deze zes maken minder dan 100 vlieguren per jaar.

In 2007 vertelde het hoofd van de Zuid-Afrikaanse luchtmacht aan het parlement dat hij dringend behoefte had aan transportvliegtuigen voor vredesoperaties en rampenhulpverlening. Maar er is geen geld om ze aan te schaffen, omdat de luchtmacht nog tot 2018 moet afbetalen voor de 24 Britse gevechtsvliegtuigen die ze niet wilde."

Heeft Zuid-Afrika niet geprobeerd deze toestellen te verkopen? In Nederland hebben we enige jaren geleden pantservoertuigen aangeschaft die we niet nodig bleken te hebben, die staan nu tweedehands in de aanbieding.

Feinstein: "Er zijn wat pogingen gedaan om ze te verkopen, maar het probleem is dat ze in slechte staat zijn. We hebben geen geld voor reservedelen en regulier onderhoud. We kunnen er ook niet mee vliegen, daar hebben we ook het geld niet voor. Bovendien wil de regering ze niet al te opzichtig te koop aanbieden, want daarmee zouden ze bekennen dat het een miskoop was en zichzelf belachelijk maken. Je moet weten dat ten tijde van deze aankoop vijfenhalf miljoen Zuid-Afrikanen met het HIV virus besmet waren. Mbeki verklaarde toentertijd dat Zuid-Afrika niet genoeg geld had om virusremmende medicijnen te verstrekken via de reguliere gezondheidszorg. Terwijl hij vijf miljard dollar uitgaf aan wapens die we niet nodig hadden. Er zijn 320.000 Zuid-Afrikanen gestorven aan Aids, omdat ze te arm waren om medicijnen te kopen. Dus in plaats van het redden van 320.000 Zuid-Afrikaanse levens hebben we gevechtsvliegtuigen gekocht. Dat is de realiteit, en daar komen ze mee weg. In feite komen ze weg met moord."

Wendela de Vries

Campagne tegen Wapenhandel

* Andrew Feinstein: After The Party A Personal and Political Journey inside the ANC. Published. 2007

Picketline bij BAE jaarvergadering Londen, 9 mei 2009

Lopen we vast of kiezen we voor hoop?

We herdachten 20 jaar einde Koude Oorlog en we zitten in een crisis, zowel ecologisch als economisch. Het Oost-Europese 'socialisme' ging ten onder aan de rigide maakbaarheid van bovenaf. Maar niet lang daarna raakte het Westen in de ban van een zelfde soort maakbaarheid. Economisch, maar ook geopolitiek en militair. Vanuit de vredesoptiek strooi je een gewonde beer geen zout in de wonden. Iemand na een nederlaag een 'trap na' geven, is vragen om ellende. Zoals 'Versailles' (1919) leert. Toch deed het Westen dat na 1989. Vooral de snelle NAVO-expansie kwam hard aan in de Russische ziel. Dom was ook dat de VS onder Bush senior, Clinton en Bush junior zich ontwikkelden tot een soort imperiale mogendheid, die eenzijdig en grootschalig militaire macht inzette, daarin voorbijgaand aan internationaal recht. Het bombarderen van Kosovo (1999) en de invasie in Irak (2003) vonden plaats zonder VN-mandaat. Samen met de ingreep in Afghanistan leidde dit paradoxaal genoeg tot verzwakking van het Westen. In de economie ontstond tevens een wat Wijffels noemt 'verkokerd, egocentrisch, rationeel gedrag van pakken wat je pakken kunt'. Dit gedrag ondermijnt de vrede. En ook de natuur, omdat het de biodiversiteit en ecosystemen aantast of vernietigt. Gedrag? Het is ook een ideologie: namelijk die van de rusteloze toewijding aan de god van de ongelimiteerde materiële groei. Met dat denken en het daarmee analoge gedrag lopen we vast. Een paradigmashift is nodig. De idee van het al maar toenemen in rijkdom en welvaart is voorbij. De mens is op grenzen gestuit. De natuur 'slaat terug'. Om te overleven in dat vastlopen zijn we toe aan een nieuwe impuls van eerlijk delen, wat tevens impliceert een meer liefdevol met elkaar omgaan. De sociaal-democraten zijn de laatste tijd helaas wat minder in vorm. Ze lijken hun inspiratie verloren te hebben na het echec van de toenmalige rigide maakbaarheid in Oost-Europa. Dat moet anders. Voor het oplossen van de crises, voor het gewenste eerlijk delen en voor het bereiken van een groenere economie zonder 'graaien', hebben we een nieuw en als het ware spiritueel elan nodig. Iets als de hoop van Obama. Dat geldt ook voor de noodzaak om elkaar respectvoller en toleranter te bejegenen. Agressieve hufterigheid kunnen we nu even niet gebruiken.

Hans Feddema